

СТАНОВИЩЕ

За дисертационния труд на Ян Ари Михаел Андре де Хеус на тема: „ГЛОБАЛНИЯТ БИЗНЕС: ФИЛОСОФСКО ИЗСЛЕДВАНЕ НА СОЦИАЛНИТЕ ПОСЛЕДИЦИ“ за присъждане на образователно-научната степен доктор по професионално направление 2.3 Философия от проф. дфн Мария Иванова Димитрова

Ян Ари Михаел Андре де Хеус е зачислен като редовен докторант по професионално направление 2.3. Философия (Философия с преподаване на английски език) на 15.07.2015 г. и е отчислен на 15. 07.2018 г. с право на защита. В 2012 г. той е завършил магистърска степен по бизнес администрация в университета Еразъм в Амстердам, а през 2005 г. пак там е получил своята бакалавърска степен.

Като докторант Ян де Хеус проявява жив интерес и сам е участвал в много от научните събития и образователни инициативи, които междуременно са провеждани от спец. Философия на Философския факултет на Софийския университет. По международната програма Еразъм между България и Япония взема участие в обмена на студенти-докторанти и получава възможност за формиране на по-широк хоризонт и международен опит в университета Кобо по проблематика, сходна с идеите на неговите изследвания. Като научен ръководител на дисертацията му мога да изкажа само положително отношение към неговата работа.

Дисертацията се състои от въведение, три глави и заключение и обхваща 156 стр. и библиография, съдържаща 136 източника. Темата е изключително актуална и целият текст е белязан от критически патос. Дисертантът се занимава с последиците, които стремежът към свръхвисоки печалби на глобалните елити има за мнозинството от хората, които са по-скоро локализирани и сведени до инструментариум в процеса на транснационалните делови практики.

Начинът на производство, развиван от частния национален капитал, води до нарастващо социално неравенство. Дали в условията на глобализацията същата тенденция на увеличаване на социалната поляризация е в сила и за транснационалния капитал? Дисертантът дава утвърдителен отговор на този въпрос. Нещо повече, днес вече в световен мащаб става дума не просто за богатите и бедните, а за свръхбогатите, от една страна, чиято дейност е корпоративна и доминираща, и за свръхбедните, от друга страна, като към тази последна категория могат да се причислят не само декласираните елементи на обществото, а и по-голямата част от самите трудещи се. Усилията на Ян де Хеус са съсредоточени върху изследването на всеобхватната инструментализация, проявявана от бизнес-корпорациите в отношението им към околната среда, материалните ресурси, технологиите, организацията на дейностите, контактите между различните производствени единици и в крайна сметка - инструменталното отношение към самите хора. Ако с една фраза философски обобщено може да се представи средоточието на интереса на дисертанта, то това е глобализирането на инструменталната рационалност.

Разбира се, самият инструментален подход е обвързан с логиката на опозицията цел-средство. Вековечната цел на частнокапиталистическото предприятие, включително корпорациите, е максималната печалба. Едно от най-важните заключения на дисертанта е, че корпорациите използват технократизма за да представят икономическа инструментализирана версия на идеите на делиберативната демокрация, за да легитимират властовата си позиция. За дисертанта тази версия е погрешна. Дори когато се говори за корпоративна социална отговорност, както се изтъква в трета глава на дисертационния труд, дори ако тя се разбира в термините на бизнес-етиката или на различните форми на самоуправление всред работниците и служителите, то всички тези „техники“ като вид „съвещателна демокрация“ всъщност укрепват господството на властимащите и принуждават останалите да се включат в „съревнование към дъното“. Докато представителите и собствениците на транснационалните компании като над-териториален елит се ползват от невиджани и нечувани досега свободи, то местните хора и техните правителства все повече страдат от дерегулацията, приватизацията, либерализацията, бюрократичната нечувствителност към социалните и

моралните проблеми, несигурността и нестабилността на пазара на труда. Те отстъпват под икономическия натиск на силата, ограничаването на работническите права, снижаването на данъците за бизнеса и дори освобождаването му от тях, безогледно пренебрегване на екологичните норми, възпрепятстването на социалната солидарност. Заключение на Ян де Хеус е, че транснационалните компании игнорират последиците от своите действия, които са социално разрушителни.

Във втората глава се разкрива философската основа на икономическата рационализация, която под формата главно на математически модели се преподава и усвоява в бизнес училищата, особено във висшите училища. Бизнесът оправдава практиките си, които имат нечовешки последици, с претенции за научност и с използването на количествени, най-често статистически, методи. Изходното философско допускане е, че всички хора са разумни егоисти. Това допускане оправдава конкурентните битки при липсата на ясни нормативни разпоредби. Изключва се нормативна намеса при бизнес-решенията и преценката на информацията, която не се поддава на измерване.

Безпочвената претенция за легитимиране чрез позоваване на някаква научност води до противоречия с целта на корпоративизма, а тя си остава увеличаване на печалбите. Може би, ако бизнесът се откаже от претенциите си за научно обосновани решения, бизнесмените биха били в състояние да вземат по-добри, т.е. прагматично ориентирани решения в конкретните ситуации, но тогава бизнесът би загубил легитимността си, която придобива чрез препращането към авторитета на науката. Това е основанието, което макар и привидно, позволява събиране на обширни бази-данни, научно изчисления и планиране.

За да определи самата инструменталност Джон де Хеус се позовава на Хайдегер, Вебер, Манхайм и Хабермас. Дисертантът подчертава, че инструменталистският подход върви ръка за ръка с развитието на науките и технологиите. Те донасят по-голяма ефикасност в производствените дейности, по-висок жизнен стандарт в начина на живот, ново развитие на когнитивните способности на хората, цивилизационни достижения, немислими за примитивните общества и много още предимства в модерния и днес - в глобалния свят. Но същевременно те правят

индивидите по-уязвими към различни видове манипулация, особено към политическата, те стават катастрофално разфокусирани субекти, увлечени в преследване на възможности единствено заради лесния достъп или повърхностно възхвалявания престиж, поведението им е монологично и без чувствителност към по-дълбоките човешки значения на нещата и случващото се наоколо. Цитира се идеята на Хегел за т.нар. от него „животинско царство“, в което не се вижда алтернатива на съществуващия технологичен ред, смятан за въплъщение на най-висшата разумност. Споменават се представителите на Франфуртската школа Хорхаймер, Адорно, Бенямин, които - според виждането на дисертанта - също така отправят критики към това състояние на нещата, упреквайки го в тоталитаризъм и деструктивност. Има референции и към други автори-съвременници. Изтъква се, че както вярванията на масовия човек просто са приети безвъпросно, защото са подкрепяни и „споделени от всички“, то индивидите като част от корпорациите и докато се смятат за техни членове, също безвъпросно поддържат публично заявените корпоративни ценности и цели. Същевременно обаче като частни лица, участващи в епизодичните ситуации на своя частен живот, те могат да изразяват и други вярвания, различни от тези, които засвидетелстват като членове на дадена корпорация. Дисертантът отново подчертава, че „ако колективните нормативни вярвания са наистина просто колективно приети, тогава изразите на отговорност, целта и ценностите са просто инструменти за поддържане на легитимността за достигане на главната цел, която е печалбата.“ (с. 97) Това е потвърждение на прокарваната през целия текст на дисертацията критика по отношение на негативните последици от възвеличаването на инструменталния подход и прилагането му към хората като към ресурс в корпоративния бизнес.

Нямам общи публикации с дисертанта и не съм в конфликт на интереси. Съгласна съм с приносите, отбелязани в автореферата.

Препоръчвам на уважаемите членове на научното жури да присъдят на Ян Ари Михаел Андре де Хеус титлата „доктор“ по професионално направление 2.3 Философия. Аз самата ще гласувам утвърдително.

09.05. 2019 г.

Подпис:

София

/проф. дфн Мария Димитрова/